

Maktmonopol eller samarbete

Då folkpartiet i sitt valmanifest betonar faran av "ett klassbetonat enpartivälde" framhäver partiet en väsentlig, för att inte säga avgörande punkt i det politiska läget. Det maktmonopol som socialdemokratien under de senaste åren haft i vårt land har varit en förutsättning för vanstyret. Inte bara på det sättet att partier som representerar nära hälften av det svenska folket systematiskt ställts utanför och att därigenom det demokratiska kravet på hänsynstagande och uppgörelser åsidosatts. Utan framför allt därför att själva den socialdemokratiska politiken fått en annan karaktär än tidigare. De vaga föreställningar om socialisering och planushållning som förut hölls i bakgrunden har aktualiserats, då partiet inte längre kunnat skylla på minoritetsställningen som ett hinder för programmets verkligande. På en rad områden har tankar och tendenser framträtt som är typiska för ett parti vilket ensamt har våldet och tror sig kunna bevara det: motståndarna förklaras vara statens och folkets fiender, kritik påstås vara sabotage, därför att man har femtio procent av rösterna säger man sig representera hela nationen mot en tredskande minoritet. Maktens förmåga att fördunkla omdö-

meskraften har sällan illustrerats så tydligt som i åtgärderna, uttrycksättet och åthävarna hos dessa caesarer och folkkommissarier i fickformat.

Den första förändring som fordras är därför det socialistisk-kommunistiska blockets försvagande. Valen måste visa att väljarna har förmåga av självständigt bedömande, att det ännu är möjligt att utkräva parlamentariskt ansvar i Sverige. Men den förändringen är inte tillräcklig. En ordning måste skapas som gör samverkan och ömsesidiga hänsynstaganden nödvändiga. För detta ändamål är den bästa vägen samregerande av alla demokratiska partier. Detta av det skäl att regeringens makt — även om ransoneringar och regleringar småningom begränsas eller avvecklas — är så stor att endast ett samarbete inom detta statsorgan ger garantier mot maktövertagande och partipolitiska förvillelser.

Man har ställt frågan varför ett sådant samarbete behövs. Är det inte nog med partiernas proportionella representation i riksdagen? Redan anmärkningen att regeringen alltmera blivit centrum i statsarbetet är ett tillräckligt svar på denna invändning. Men härtill kommer att inom en samregering de skilda synpunkterna kan komma fram på ett mera sakligt och mera till uppgörelser inbjudande sätt än i något annat sammanhang. Prestigens och taktikens lockelser gör sig relativt litet gällande då en begränsad krets av personer känner sig tvungna att nå praktiska avgöranden. De sakliga skälen har i en sådan miljö betydande utsikter att hembära segern.

En annan viktig omständighet har inte tillräckligt beaktats i debatten. Under det nuvarande systemet blir vad man kallar lurpassningen ett omtyckt politiskt kampmedel. Även då i realiteten starka sympatier för en viss linje finns inom alla partier kommer denna linje ofta inte fram på något håll. Varför? Helt enkelt därför att varje parti fruktar att ta initiativet, i oro för att de andra partierna skall utnyttja det till kritisk propaganda. Just frågan om samregering är på

den punkten typisk. Den som talar om samregering beskylls gärna för att hysa oro för det egna partiets möjligheter, för att omedvetet blotta den egna svagheten — varje gest som kan tolkas på detta sätt eggare angreppslustan hos medtävarna, liksom då en sårad varg omedelbart överfalls av sina kamrater i flocken.

En förbättring av djupgående natur kräver också klasskampsideologins avförande ur propagandan. "Åsikt, icke yrkestillhörighet, bör vara avgörande för varje medborgares politiska ställningstagande", heter det i folkpartiets valmanifest. Tanken är riktig, om också föga precist uttryckt — vad socialisterna hävdar är ju i grunden att åsikten bestäms av den sociala positionen. Om synpunkten utförs något mera, kan den sägas innebära att föreställningen om enhetliga klasser med bestämda intressen och idéer är en villfarelse — efter samhällets förändringar under senare tid en villfarelse så grov och oreflekterad att den närmar sig den rena vidskepseln.

Enligt Marx, som gjort villfarelsen populär, skulle de båda huvudklasserna vara ägare av produktionsmedel, respektive egendomslösa. Hans uppfattning, som byggde på falska framtidsprofetior, innebar att exempelvis innehavaren av ett hantverk eller en liten bensinstation räknades till kapitalistklassen, medan statsråd, generaldirektörer och industrichefer hörde till proletariatet. Denna uppdelning, liksom den mera vardagliga uppdelningen i fattiga och rika, är uppenbart orimlig, då det överväldigande flertalet människor varken kan sägas vara rika eller fattiga och då företagarnas genomsnittliga inkomst föga skiljer sig från de anställdas. Då utjämningen på grund av ökat välstånd, progressiv beskattning, socialpolitik och stegrad allmänbildning är så betydande som i Sverige, bör klassbegreppet över huvud inte användas i politisk agitation.

Samverkan mellan skilda partier hör sålunda samman med att klasskampstanken avförs ur debatten; den är icke längre ett uttryck för en realitet, utan blott ett föråldrat medel att uppegga och hetsa. Det stora målet att öka välståndet under fullföljande av utjämningen kan vinnas blott genom gemensamma insatser under ömsesidigt hänsynstagande.